

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตำบลบางปลา จังหวัดสมุทรปราการครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการดำเนินการวิจัย ตามหัวข้อดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
2. การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
3. แนวคิดการบริหารและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในประเทศและต่างประเทศ
4. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

“ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” นั้นมีคำที่ใช้เรียกแตกต่างกันไป เช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์การเรียนรู้ชุมชน พ.ศ.2552) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น,มปป.; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553)

ส่วนโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนแห่งภูมิภาคเอเชียและแปซิฟิก (Asia-Pacific Program of Education for All) ของยูเนสโกใช้คำว่า Community Learning Centre หรือ CLC (UNESCO, 1995) แม้ว่ามีคำที่ใช้เรียก “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” ต่างกัน แต่มีการให้นิยามที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน โดยโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนแห่งภูมิภาคเอเชียได้ให้ความหมายของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนว่า หมายถึง สถาบันการศึกษาส่วนท้องถิ่นที่มีใช้การศึกษาในระบบ เป็นศูนย์ที่ให้บริการทรัพยากรสารสนเทศและสร้างโอกาส ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่คนในชุมชน จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านหรือในชุมชนเมือง และมักจัดตั้งและบริหารจัดการโดยคนในท้องถิ่น ศูนย์เรียนรู้ชุมชนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยการสร้างโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน (UNESCO, 1995)

ส่วนในคู่มือการจัดการศูนย์เรียนรู้ชุมชนขององค์การยูเนสโก (CLC management handbook, 2003) ได้นิยามศูนย์เรียนรู้ชุมชนว่า หมายถึง สถานที่ที่ให้โอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคนในชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้พึ่งพาตนเองได้ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาชุมชน โดยศูนย์

เรียนรู้ชุมชนมักจัดตั้งและบริหารจัดการโดยคนในชุมชน เพื่อให้บริการแก่ทุกคน ทั้งผู้ใหญ่ เยาวชน และเด็ก โดยไม่มีการแบ่งแยกเพศเชื้อชาติและศาสนา

กรมการพัฒนาชุมชนได้ให้นิยามศูนย์เรียนรู้ชุมชนว่า เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ของชุมชน ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชนในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาส ในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเอง เป็นศูนย์เรียนรู้ของประชาชนที่ดำเนินการ โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2551)

และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย ได้นิยามศูนย์เรียนรู้ชุมชนว่า สถานที่ที่เป็นศูนย์กลางการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ที่ปัจจุบันนิยมจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของประชาชนในชุมชน เป็นจุดถ่ายทอดความรู้ไปยังผู้สนใจภายนอกชุมชน โดยเป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน เน้นถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย, 2553) และได้จำแนกรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทต่าง ๆ ไว้ 8 ประเภท โดยแต่ละประเภทมีจุดมุ่งหมายและกิจกรรมแตกต่างกันออกไป สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ห้องแสดงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

เป็นส่วนที่แสดงถึงการเรียนรู้เกี่ยวกับศิลปะ จารีต ประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีอัตลักษณ์และความเชื่อประเพณีเป็นของท้องถิ่น โดยห้องแสดงวัฒนธรรมมีการจัดแสดง เครื่องมือ เครื่องใช้ในการดำรงชีวิต วัฒนธรรมเครื่องแต่งกาย หรือประกอบอาชีพของคนในชุมชน

2) ห้องอินเทอร์เน็ตชุมชน

เป็นส่วนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เท่าทันโลกของเทคโนโลยี ที่ไร้พรมแดน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้าถึงเทคโนโลยี และมีพัฒนาการสารสนเทศให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่ส่งเสริมเครือข่ายแห่งการเรียนรู้และพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้เสมือนจริงโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เป็นแหล่งรวมสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ โดยทั่วไปจะจัดบริการให้สืบค้นข้อมูลที่เป็นความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนรู้ในเรื่อง

ต่าง ๆ ที่บุคคลในชุมชนสนใจผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เช่น ข้อมูลด้านวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานที่มีข้อมูลทางวัฒนธรรม เช่น หอจดหมายเหตุพิพิธภัณฑสถาน รวมทั้งจัดบริการส่งเสริมการศึกษาในระบบทางไกล เช่น ให้บริการศึกษาด้วยตนเองผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยผู้มาใช้บริการลงทะเบียนเรียนกับสถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3) ห้องวิชาการชุมชน

เป็นสถานที่จัดประชุมสัมมนาฝึกอบรมหัวข้อต่าง ๆ เช่น เรื่องภาษาการเลี้ยงลูก แนวทางการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา มุมพัฒนาการศึกษาด้วยตนเอง เช่น มุมสายสามัญของการศึกษานอกโรงเรียน เป็นต้น เป็นสถานที่จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาความรู้ในชุมชนและเป็นห้องถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ซึ่งจัดบริการแก่ชุมชนบุคคลหรือหน่วยงานภายนอก

นอกจากนี้ยังเป็นจุดถ่ายทอดความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น สารคดีประวัติศาสตร์ต่างๆ องค์กรความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อเด็กเยาวชนและประชาชนในชุมชน ห้องวิชาการชุมชนจัดตั้งโดยมุ่งหวังเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความเดือดร้อนโดยการเรียนรู้และร่วมกันแสวงหาคำตอบของปัญหาที่เกิดขึ้นได้

4) ห้องเรียนรู้กลุ่มอาชีพชุมชน

เป็นส่วนเผยแพร่ผลงานกลุ่มอาชีพการดำเนินงาน การรวมกลุ่มการฝึกและพัฒนาอาชีพและเป็นการเปิดโอกาสทางการตลาดของกลุ่มอาชีพในชุมชน จะได้สัมผัสกับการทำงานกลุ่มอาชีพอย่างแท้จริง

5) ร้านค้าชุมชน

เป็นส่วนส่งเสริมการเรียนรู้การดำเนินเชิงธุรกิจร่วมกันเพื่อการพัฒนาก้าวไปเป็นรูปแบบของสหกรณ์ชุมชนและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิตจากชุมชนและดำเนินการตลาดร่วมกับชุมชน ซึ่งร้านค้าชุมชนจัดบริการสินค้าราคาต้นทุนต่ำ เพื่อเป็นทางเลือกให้กับผู้บริโภคในชุมชน และเป็นศูนย์จัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากชุมชนหรือสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ มีมุมข้อมูลสินค้า มุมแคตตาล็อกสินค้า และผลิตภัณฑ์ศูนย์สาธิตของดีเด่นของชุมชน เป็นต้น

6. ลานกิจกรรมชุมชน

เป็นสถานที่ช่วยเสริมสร้างพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ให้มีการทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน บริการเครื่องเล่นสำหรับเด็กมีการจัดกิจกรรมเรียนรู้สร้างสรรค์และสานสายใหญ่ครอบครัว

เช่น กิจกรรมศิลปะ การร้องเพลง การเล่นเกมต่างๆ เวทีสำหรับปราชญ์ชุมชนคุณเด่นคนดัง มาแสดงให้ชุมชน ทราบถึงความสามารถและถ่ายทอดบทเรียนต่าง ๆ และเปลี่ยนร่วมกัน

7) ห้องสมุดชุมชนหรือห้องสมุดประชาชน

เป็นรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประเภทหนึ่ง ซึ่งปัจจุบันการดำเนินงานห้องสมุด ประชาชนตำบล ได้มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประเภทนี้ จัดตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้มีการจัดการเรียนรู้และจัดกิจกรรมที่มีความยืดหยุ่นตามความต้องการ ของประชาชน เพื่อให้สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและตอบสนองต่อความต้องการการเรียนรู้ของประชาชนใน ชุมชน ให้บริการหนังสือทุกประเภทตั้งแต่พัฒนาการของเด็กเล็ก เยาวชนผู้สนใจเฉพาะด้าน มีบริการสื่อ วารสารสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่มีความทันสมัยและควรจัดให้มีสื่อ ที่สามารถก่อให้เกิดลักษณะของการเรียนรู้ที่รื่นรมย์ และมีชีวิตชีวา เช่น วิทยุทัศน์เทปบันทึกภาพเทปบันทึกเสียงแผ่นเสียง ภาพสไลด์รวมถึงอินเทอร์เน็ต และ แหล่งที่มาของหนังสือและสื่อประเภทต่าง ๆ นอกเหนือจากงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานเอกชนและประชาชนทั่วไป ที่ต้องการเห็นคนมีการอ่านหนังสือและมีความรู้มากขึ้น

8) ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านหรือชุมชน

เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอีกประเภทหนึ่ง ที่มีการถ่ายโอนให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ดำเนินงาน เป็นที่ให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารและข้อมูลต่าง ๆ ส่งเสริมการอ่านหนังสือและป้องกันการ ลืมหนังสือ รวมทั้งเพื่อสร้างนิสัยรักการอ่านหนังสือของประชาชน

จากนิยามดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า “ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน” หมายถึง สถานที่ที่ ให้บริการข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ตลอดจนกิจกรรมและประสบการณ์ต่างๆ ในชุมชน ที่สนับสนุนให้คนในชุมชน ได้ค้นคว้าหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถแบ่งมิติเชิงพื้นที่และสรุปได้ดังนี้

1) พื้นที่ที่ไม่มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมายถึง พื้นที่ที่ไม่เคยมีกิจกรรมด้านส่งเสริมการเรียนรู้ เลย และไม่เคยมีการสำรวจปราชญ์ชาวบ้าน ไม่มีอาคารแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าหมู่บ้านนี้จะไม่มีการปราชญ์ ชาวบ้านหรือความรู้ของหมู่บ้าน เป้าหมายในการดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ ก็คือการทำให้เกิดการเรียนรู้ซึ่ง กันและกัน หมายถึง การระบุได้ว่า คนแก่ ผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูลปัจจุบันที่เป็น ประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้นอยู่ที่ใด จากนั้นจึงทำแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้แสดงไว้ในสถานที่ที่

เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็นบ้านผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม และจัดทำป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1.1 จัดเวทีประชาคมเผยแพร่ความคิด ชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน
- 1.2 สรรหาแกนนำแต่งตั้งคณะทำงานของหมู่บ้านสำรวจและจัดทำจุดเรียนรู้
- 1.3 แกนนำนำเก็บข้อมูลคนเก่งผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ
- 1.4 แกนนำค้นหาผู้ที่จะบอกเล่าประวัติของหมู่บ้านได้
- 1.5 จัดทำแผนที่จุดเรียนรู้ของหมู่บ้าน

2) พื้นที่ที่มีจุดเรียนรู้ หมายถึง พื้นที่ที่ไม่มีศูนย์การเรียนรู้ แต่สามารถระบุได้ว่า คนเก่งผู้รู้ปราชญ์ชาวบ้านในเรื่องต่าง ๆ อยู่ที่ใด ข้อมูลปัจจุบันที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้านเท่าที่มีอยู่นั้นอยู่ที่ใด มีแผนที่แสดงเป็นจุดเรียนรู้ แสดงไว้ในสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของหมู่บ้าน อาจเป็นบ้านผู้ใหญ่บ้าน วัด โรงเรียน ศาลาประชาคม ฯลฯ และมีป้ายแสดงจุดเรียนรู้ไว้ที่บ้านของผู้ที่จะให้ความรู้ นั้น ๆ

เป้าหมายในการดำเนินงานในพื้นที่ประเภทนี้ คือ การทำให้เกิดศูนย์รวมความรู้ของหมู่บ้านให้ได้ ซึ่งหมายถึงมีองค์ความรู้ประจำหมู่บ้านบันทึกจำแนกเป็นเรื่องเรื่องมีบันทึกประวัติหมู่บ้านอย่างละเอียดครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน วิถีชีวิตของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบันมีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีประชาคมเพื่อชี้แจงให้เห็นความสำคัญของศูนย์เรียนรู้ชุมชนและกำหนดหัวข้อความรู้ที่จำเป็นเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนหาอาสาสมัครบันทึกความรู้ภูมิปัญญา

ขั้นตอนที่ 2 อาสาสมัครวางแผนปฏิบัติการจัดการความรู้ของชุมชน คือ การจัดเก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้าน จัดการความรู้ของจุดเรียนรู้ให้เป็นลายลักษณ์อักษรและปรับข้อมูลของหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 3 อาสาสมัครสืบค้นบันทึกประวัติหมู่บ้านและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต

ขั้นตอนที่ 4 อาสาสมัครจัดการความรู้ของจุดเรียนรู้ ให้เป็นลายลักษณ์อักษร รวบรวมเป็นบันทึกภูมิปัญญาของหมู่บ้าน โดยมีคนเก่ง ผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเป็นเจ้าของความรู้นั้น และเป็นวิทยากรของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้นั้น ๆ

ขั้นตอนที่ 5 อาสาสมัครปรับข้อมูลสารสนเทศเช่น ข้อมูล จปฐ. ข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน/ชุมชน (กชช2ค.) ทะเบียนผู้นำ กลุ่ม องค์กรกองทุนให้เป็นปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 6 รวบรวมผลจากขั้นตอนที่ 3-5 เตรียมนำเสนอประชาคมให้ตรวจสอบและรับรองความเที่ยงตรง

3) พื้นที่ที่มีศูนย์ความรู้ประจำหมู่บ้าน หมายถึง พื้นที่ที่ยังไม่มีอาคารศูนย์เรียนรู้ แต่มีองค์ความรู้ประจำหมู่บ้าน บันทึกจำแนกเป็นเรื่อง ๆ มีบันทึกประวัติหมู่บ้านอย่างละเอียดครอบคลุมอัตลักษณ์และชาติพันธุ์ มีการบันทึกเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านวิถีชีวิตของชุมชนในอดีตถึงปัจจุบัน มีข้อมูลปัจจุบันของหมู่บ้านที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาหมู่บ้าน

เป้าหมายในการดำเนินการ คือ การทำให้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนซึ่งหมายถึงมีอาคารจัดแสดง องค์ความรู้ภูมิปัญญาข้อมูลข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนมีความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาหมู่บ้านและมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน

ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีประชาคมเพื่อรับรองความเที่ยงตรงขององค์ความรู้ภูมิปัญญาประวัติหมู่บ้านและชี้ให้เห็นความสำคัญของการมีศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อเก็บรักษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาประวัติหมู่บ้านและข้อมูลให้อยู่ในสถานที่ที่ทุกคนในชุมชนจะใช้ประโยชน์ได้พร้อมกับสรรหาคณะกรรมการบริหารและดำเนินการศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 จัดประชุมแกนนำอาสาสมัครและคณะกรรมการบริหารศูนย์เพื่อออกแบบการจัดตั้งและดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนวางแผนปฏิบัติการ จัดตั้งและดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชนในขั้นตอนนี้ต้องให้ทราบได้ว่าอาคารที่จะใช้เป็นที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนจะใช้อาคารที่มีอยู่ในชุมชนหรือก่อสร้างอาคารใหม่ถ้าจะก่อสร้างใหม่จะใช้ที่ใดมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใดต้องใช้งบประมาณเท่าใดจะหาเงินจากที่ใดถ้าใช้อาคารที่มีอยู่แล้ว จะต้องปรับปรุงเพื่อใช้งานเพียงใดต้องใช้งบประมาณเท่าใดจะหาเงินจากที่ใด

ขั้นตอนที่ 3 สำรวจแหล่งงบประมาณศึกษาระเบียบของแหล่งงบประมาณเขียนโครงการเสนอขอรับการสนับสนุน

ขั้นตอนที่ 4 สร้างหรือปรับปรุงอาคารแล้วบรรจุข้อมูลข่าวสารความรู้ไว้ในอาคาร

ขั้นตอนที่ 5 จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชนขั้นตอนที่ 6 คณะกรรมการบริหารศูนย์กำหนดระเบียบการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนโดยให้มีประเด็นสำคัญอย่างน้อย 2 เรื่องคือการดูแลบำรุงรักษาอาคารศูนย์จะทำอย่างไรและการใช้อาคารจัดกิจกรรมจะต้องทำอย่างไร

4) **ศูนย์ที่มีศูนย์เรียนรู้ชุมชน** หมายถึง พื้นที่ที่มีอาคารจัดแสดงองค์ความรู้ภูมิปัญญาข้อมูลข่าวสารความรู้มีคณะกรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาหมู่บ้านและมีการส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชนแต่ยังไม่มีภารกิจกรรมการเรียนรู้เท่าใดนัก ไม่มีการพัฒนาความรู้ใหม่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนยังไม่มีระบบการจัดการที่ดีเป้าหมายของการดำเนินการคือทำให้เป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบให้ได้ ซึ่งมีรูปแบบดังนี้

4.1 อาคารเป็นเอกเทศแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ทำงานพื้นที่เก็บข้อมูลข่าวสารความรู้พื้นที่บริการความรู้ Internet ชุมชน และ Website

4.2 ปราชญ์มีการจัดทำทะเบียนปราชญ์ชาวบ้านมีบทเรียนที่จัดทำไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ปราชญ์แสดงตนชัดเจนมีศักยภาพในการถ่ายทอด

4.3 สารระมีข้อมูลข่าวสารความรู้ครบถ้วนหลายรูปแบบ

4.4 องค์กรมีกรรมการมีวาระการดำรงตำแหน่งมีแผนงานมีระเบียบกติกา

4.5 กิจกรรมมีกิจกรรมจัดการความรู้ครบวงจรมีกิจกรรมจัดการเรียนรู้

4.6 รูปแบบกิจกรรมมีส่วนจัดแสดงความรู้แบบถาวรบางส่วนอาจจัดแสดงความรู้เป็นครั้งคราว มีการฝึกอบรม ทัศนศึกษา เสวนา อภิปราย สัมมนา และมีการเรียนทางอิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 จัดเวทีประชาคม ชี้ให้เห็นว่า ความรู้จะเป็นประโยชน์ต่อเมื่อมีการนำมาเรียนรู้และใช้เป็นฐานในการตัดสินใจนอกจากนี้ยังต้องพัฒนาหาความรู้ใหม่ที่ทันกับสถานการณ์รอบด้านเพิ่มอีกด้วย ดังนั้น จากความรู้ที่มีอยู่ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนขณะนี้เพียงพอต่อการพัฒนาอาชีพ การแก้ปัญหาของครอบครัว และชุมชนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น ถ้าไม่เพียงพอก็ควรจะมีอะไรเพิ่มเติมควรมีการวิจัยชุมชนหรือไม่

ขั้นตอนที่ 2 จัดกิจกรรมเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ของชุมชน ซึ่งอาจอยู่ในรูปการวิจัยการพัฒนากิจกรรมชุมชน มีการจัดบันทึกเป็นความรู้ประจำอยู่บ้านหรือการรับความรู้จากวิทยากรภายนอกชุมชนก็ได้ ในขั้นนี้ถือเป็นกิจกรรมทางเลือก

ขั้นตอนที่ 3 วางแผนเพิ่มค่าองค์ความรู้ของชุมชน (วางแผนธุรกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชน) โดยให้คณะกรรมการบริหารศูนย์อาสาสมัคร แกนนำที่ร่วมทำงานกันมาตั้งแต่ต้น ร่วมกันพิจารณาว่าจะความรู้ชุดใดของชุมชนเป็นที่ต้องการของคนนอกชุมชน จะนำมาเพิ่มค่าให้เป็นสินค้าของชุมชนได้อย่างไร จะพิมพ์ออกมาจำหน่ายจะเปิดฝึกอบรมโดยเรียกเก็บค่าลงทะเบียนหรือวิธีอื่นตามความเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 จัดทำปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้มีกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ในส่วนความรู้ภายในชุมชน ควรให้มีวิทยากรของชุมชนกำหนดตารางเวลาที่จะให้ความรู้ไว้ล่วงหน้าและในส่วนความรู้ที่จะเพิ่มเติมหรือจากภายนอกก็ควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและมีตารางเวลาชัดเจน รวมทั้งการจัดกิจกรรม ฝึกอบรมที่ต้องมีการเก็บค่าลงทะเบียนจากบุคคลภายนอกชุมชน ที่ถือเป็นธุรกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชนและกำหนดเวลาที่แน่นอนแล้วให้คณะกรรมการรวบรวมทำเป็นปฏิทินกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนประกาศไว้ในศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้ทราบทั่วกัน

ขั้นตอนที่ 5 กำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเป็นส่วนตัวและคนในชุมชนสามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติ รวมทั้งเพื่อให้การดำเนินธุรกิจของศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นไปด้วยความเรียบร้อย คณะกรรมการกำหนดระเบียบการให้บริการบุคคลภายนอกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรว่าจะเปิดบริการการเรียนรู้สำหรับบุคคลภายนอกชุมชนในวันใด การขอเข้าอบรมหรือมาศึกษาดูงานจะต้องเสียค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ผู้มาอบรมหรือมาศึกษาดูงานจะต้องประพฤติปฏิบัติอย่างไรในหมู่บ้าน

ขั้นตอนที่ 6 เชื่อมโยงเครือข่ายกับศูนย์เรียนรู้ชุมชนอื่น พัฒนาการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ กรรมการบริหารศูนย์เรียนรู้ชุมชนในระดับตำบลหรือพัฒนาการอำเภอจัดในระดับอำเภอ เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างหมู่บ้าน ซึ่งจะก่อให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการพัฒนาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ได้ต่อไป

นอกจากนี้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ได้กำหนดแนวทางและขั้นตอนการดำเนินงานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนโดยทั่วไป เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้

1) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ในระดับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา ควรกำหนดให้มีประเด็นการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในการประชุมคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น และนำเสนอประเด็นดังกล่าว เพื่อสอบถามข้อคิดเห็นของประชาชนผ่านเวทีประชาคม

2) การจัดทำแผนเพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

เป็นการแปลงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนามาเป็นแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อนำไปสู่การจัดตั้งงบประมาณโดยมีการกำหนดขั้นตอนการจัดทำแผน ดังนี้

2.1 ศึกษาความต้องการของประชาชนในชุมชน เกี่ยวกับการใช้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ตลอดจนการวิเคราะห์โครงสร้างและทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชน จำนวนประชากร อัตราการเจริญเติบโต ลักษณะการใช้เวลาว่าง ประเมินปัญหาและความต้องการ และศึกษาแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน

เพื่อนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ให้สอดคล้องกับศักยภาพของประชาชนพื้นที่ปัญหาและความต้องการของชุมชน รวมทั้งให้สอดคล้องกับแหล่งการเรียนรู้ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.2 จัดลำดับความสำคัญของความต้องการของประชาชน เพื่อกำหนดประเภทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กิจกรรมตามความต้องการและความสนใจของประชาชน โดยพิจารณาขีดความสามารถด้านงบประมาณและบุคลากร

3) การดำเนินการตามแผน

นำกิจกรรมที่จะดำเนินงานเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งกำหนดไว้ในแผนพัฒนา มาจัดทำแผนพัฒนาประจำปี และจัดทำโครงการเพื่อบรรจุในข้อบัญญัติงบประมาณประจำปี เพื่อดำเนินการต่อไป

4) การติดตามประเมินผล

ควรมีการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่และประเมินความพึงพอใจของประชาชนผู้ใช้บริการ

และการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในมิติอื่น ๆ ประกอบด้วย บทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์ องค์ประกอบ หน้าที่หลัก กระบวนการบริหารจัดการ และการประเมินผลการดำเนินงาน รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 บทบาทหน้าที่และวัตถุประสงค์ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานหลัก คือ การส่งเสริมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยการสร้างโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคนในชุมชน (UNESCO, 1995) กิจกรรมต่างๆ ที่จัด จะมุ่งเน้นความเป็นประชาธิปไตยและชุมชนเป็นฐานราก เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตที่หลากหลาย

ด้วยเหตุนี้ การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จึงมีเครือข่ายเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นบุคคล องค์กรและตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ที่ทำงานในพื้นที่โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนจากภาครัฐและเอกชน เป็นต้น ดังนั้น การเชื่อมโยงเครือข่ายอาจเกิดกับศูนย์เรียนรู้ใกล้เคียงและตัวแทนด้านการศึกษาอื่นๆ ซึ่งมักเป็นระดับที่สูงกว่า และในการเชื่อมโยงกับภาคการศึกษาระดับที่สูงกว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งต่อการระดมทรัพยากรที่จำเป็นต่อกิจกรรมที่หลากหลายของศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้และเครือข่าย จะช่วยให้บุคคล สามารถค้นหาความรู้และทักษะผ่านทางกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้น โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ตลอดจนกระตุ้นให้บุคคลทำแผนการเรียนรู้

ของตนเอง และเป้าหมายสูงสุดของศูนย์การเรียนรู้ คือ ช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในการศึกษาและเชื่อมโยงสังคมแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริงในบริบทที่เป็นประชาธิปไตย

2.2 องค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

หน้าที่หลักประการหนึ่งของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คือ การให้บริการสารสนเทศ และความรู้ในการศึกษาครั้งนี้ จึงมีการประยุกต์ใช้แนวคิดการบริหารสถาบันบริการสารสนเทศในฐานะที่เป็นระบบเปิดของ Stueart and Moran (2002) มาเป็นกรอบแนวคิดในการสังเคราะห์องค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดย Stueart and Moran ได้เสนอข้อคิดเห็นว่า เมื่อพิจารณาการดำเนินงานของศูนย์บริการสารสนเทศในมุมมองของระบบ พบว่า ศูนย์บริการสารสนเทศจัดเป็นระบบเปิด (Open System) ซึ่งรับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ จากภายนอก ปรับตัวและส่งผลไปยังปัจจัยภายนอก ระบบศูนย์บริการสารสนเทศประกอบด้วยระบบย่อยต่างๆ ซึ่งตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงในระบบย่อยหนึ่งๆ จะส่งผลกระทบต่อระบบย่อยอื่นๆ ดังนั้น การบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์หลักขององค์การ ย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมภายนอก และระบบย่อยต่างๆ ภายในองค์การ ระบบย่อย โครงสร้างองค์การเป็นส่วนที่ทำให้เกิดโครงสร้างการบริหารงาน การประเมินผลการทำงาน ตลอดจนนโยบายในการให้บริการ

จากแนวคิดดังกล่าว สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน โดยประกอบด้วย โครงสร้างและการบริหาร บุคลากร งบประมาณ วัสดุครุภัณฑ์ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ อาคารสถานที่ ทรัพยากรการเรียนรู้ และโครงการกับกิจกรรมต่างๆ ที่จะจัดขึ้น

เมื่อศึกษาแนวคิดของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนตามองค์ประกอบดังกล่าวข้างต้น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.2.1 โครงสร้างการบริหาร

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีโครงสร้างการบริหารในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะไม่ได้รับค่าตอบแทน โดยคณะกรรมการ จะประกอบด้วย บุคลากรที่มาจากหัวหน้าชุมชนหรือผู้นำการเมือง ครู นักศึกษา ตัวแทนจากผู้ใช้บริการ ตัวแทนจากภาคธุรกิจ และตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ เป็นต้น ซึ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการจะประกอบด้วย การรวบรวมความต้องการของประชาชนในชุมชน จากนั้นจะทำการสำรวจและรวบรวมทรัพยากรที่ต้องใช้ และกระตุ้นให้ชุมชนมีความต้องการการเปลี่ยนแปลง คำนึงถึงประเทศชาติ สิทธิตามรัฐธรรมนูญ ฯลฯ สร้างการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตยให้กับสมาชิกชุมชน จัดสรรทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับศูนย์การเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้ และกิจกรรมต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์การเรียนรู้ สรรหาบุคลากรทำงานเต็มเวลาและพนักงานล่องเวลา รวมทั้งอาสาสมัครต่างๆ ออกแบบหลักสูตรการศึกษาพัฒนากลยุทธ์ในการระดมทรัพยากร รวมทั้งส่งเสริมการ

สร้างเครือข่ายและความร่วมมือ ควบคุมและติดตามการดำเนินโครงการ ประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงาน เพื่อกำหนดนโยบายในการตอบสนองต่อความต้องการและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง รวมทั้งบริหารจัดการ เงินงบประมาณในการดำเนินงานของศูนย์ (UNESCO, 1995)

2.2.2 บุคลากร

บุคลากรของศูนย์เรียนรู้แต่ละศูนย์มีความแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มี และ ขอบเขตการดำเนินงานของศูนย์ บุคลากรอัตราจ้าง มีทั้งแบบทำงานเต็มเวลาและทำงานล่วงเวลา รวมทั้ง คณะทำงานที่เป็นอาสาสมัคร โดยทั่วไปแล้ว บุคลากรของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จะประกอบด้วย ผู้ดูแลศูนย์ ผู้สอน (Instructors/Facilitators) และอาสาสมัคร (volunteers)

ผู้ดูแลศูนย์ หมายถึง ผู้ที่มีความสามารถในการจัดการดำเนินงานของศูนย์และปฏิบัติงานเต็ม เวลา และได้รับค่าจ้างจากงบประมาณการดำเนินงานของศูนย์ ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่ เป็นผู้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์นั้น ซึ่งสำหรับศูนย์การเรียนรู้ที่ยังไม่เข้มแข็ง ค่าจ้างบุคลากรมักได้จากนอกองค์การ ส่วนศูนย์การเรียนรู้ที่มีความเข้มแข็ง สามารถสรรหาค่าจ้างจากค่าธรรมเนียมการให้บริการได้

หน้าที่ในการดูแลศูนย์ประกอบด้วย ช่วยชุมชนในการกำหนดความต้องการเรียนรู้ ช่วย คณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ในการกำหนดนโยบาย ช่วยคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ในการออกแบบโครงการ จัด กิจกรรมการเรียนรู้ บริหารงบประมาณ ดูแลเจ้าหน้าที่ ฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะอาสาสมัคร จัดการ สารสนเทศและเอกสาร ดูแลเรื่องการจัดทำและกระจายวัสดุครุภัณฑ์ แสวงหาทรัพยากรบุคคลในการจัด ให้บริการจากตัวแทนต่างๆ และชุมชน กระตุ้นให้อาสาสมัคร เช่น สตรีที่จบการศึกษาหรือเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จัดให้บริการสารสนเทศ การให้คำแนะนำปรึกษา งานทั่วไปของศูนย์และโครงการพัฒนา ชุมชน เป็นต้น จัดทำรายงานการดำเนินงานแก่คณะผู้บริหารศูนย์เรียนรู้

ผู้สอน

อาจชักจูงให้บุคคลต่างๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญในท้องถิ่น ช่างฝีมือ ช่างหัตถกรรม ศิลปิน นักกีฬา นักดนตรี ครูและบุคคลอื่นๆ แลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทักษะแก่คนในชุมชนและคนนอกชุมชน โดยทั่วไปแล้ว บทบาทหน้าที่ของผู้สอน จะประกอบด้วย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การฝึกทักษะต่างๆ การจัด กิจกรรมทางสังคมโดยทั่วไป การเผยแพร่ข่าวสาร การให้คำแนะนำปรึกษา การจัดกิจกรรมสาธิต การจัดศึกษา นอกสถานที่ โปรแกรมนำเที่ยว การจัดแข่งกีฬา เป็นต้น รวมทั้งการให้คำแนะนำในการบริหารจัดการศูนย์การ เรียนรู้แก่บุคคลและชุมชนอื่นๆ

อาสาสมัคร

คือ ผู้ที่คอยช่วยเหลือในการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ หน้าที่ของอาสาสมัคร ประกอบด้วยช่วยในการบริหารจัดการศูนย์ ชักจูงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนสอนในโครงการ จัดเวทีสนทนา ส่งเสริมกิจกรรมการอ่านระหว่างผู้เรียน เลือกลงและจัดการจุดเรียนรู้ที่เหมาะสม จัดการประชุม ช่วยกิจกรรมทางสังคม กีฬา และอื่นๆ รวมทั้งชักชวนคนอื่นๆ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัคร

2.2.3 อาคารสถานที่

อาคารสถานที่ของศูนย์เรียนรู้ชุมชน ควรตั้งอยู่ในอาคารสาธารณะที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก มีพื้นที่ใช้สอยเพียงพอต่อการใช้งานตามบทบาทหน้าที่หลักของศูนย์เรียนรู้ชุมชนทั้งสิ้นด้าน คือ เพื่อการศึกษา และฝึกอบรม เพื่อให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศ เพื่อการพัฒนาชุมชน และเพื่อการสร้างความร่วมมือ

โดยพื้นที่เพื่อการศึกษาและฝึกอบรมประกอบด้วย พื้นที่ในการให้การศึกษาอบรมและฝึกทักษะอาชีพทั่วไป พื้นที่เฉพาะสำหรับการศึกษาแบบต่อเนื่องของบุคคล พื้นที่สำหรับการอภิปราย การสนทนา และการประชุม ส่วนพื้นที่เพื่อให้บริการและเผยแพร่สารสนเทศประกอบด้วย พื้นที่ห้องสมุด ชั้นวางหนังสือพิมพ์ พื้นที่จัดนิทรรศการ พื้นที่จัดเก็บสิ่งอำนวยความสะดวก และพื้นที่สำหรับบริการให้คำปรึกษาแก่บุคคล ห้องน้ำ ห้องครัว พื้นที่พักรับประทานอาหาร เป็นต้น (UNESCO, 2005)

2.2.4 งบประมาณ

โครงการต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและขอบเขตของกิจกรรมต่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับงบประมาณและการได้รับการสนับสนุนในการดำเนินงาน ซึ่งการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในประเทศภาคี ต่างๆ นั้น อาจไม่เป็นปัญหาหากได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐอย่างพอเพียง และจะดียิ่งขึ้น หากศูนย์เรียนรู้ชุมชนเหล่านั้น สามารถหารายได้สนับสนุนการดำเนินงานเองได้ โดยปกติแล้วรายได้ในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน จะมาจาก 3 แหล่งหลัก คือ

1) การหารายได้เอง เช่น ค่าสมัครสมาชิก ให้เช่าพื้นที่ ให้เช่าทรัพยากร ขายสินค้า หรือรายได้จากการจัดแสดง เช่น จัดนิทรรศการ การสาธิต งานแสดงทางด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

2) รายได้จากการบริจาค เช่น จากผู้ประกอบการหรือผู้สนับสนุน อาสาสมัคร ของที่ระลึกที่อาจเป็นตัวเงิน สิ่งของหรือสถานที่ งบประมาณจากภาครัฐและหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น งบประมาณโครงการระดับชาติและนานาชาติ และการสนับสนุนจากภาคเอกชน เป็นต้น

3) การยืมและการเช่าในราคาที่ถูก เช่น การยืมหนังสือจากห้องสมุดต่างๆ การเช่าวัสดุ ครุภัณฑ์ที่ราคาถูกจากที่อื่น การยืมจากโรงเรียน การสร้างความร่วมมือเพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันกับ ภาคอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์ หรือการกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ เป็นต้น

ส่วนการใช้จ่ายงบประมาณ นั้นประกอบด้วย งบประมาณในการสร้างอาคาร ค่าวัสดุ ครุภัณฑ์ ค่าจ้างบุคลากร ค่าทรัพยากร และค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและบริการต่างๆ ในช่วงเริ่มต้น โครงการ อาจได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานในระดับนานาชาติ รวมทั้งจากภาคส่วน ต่างๆ และคนในชุมชน ในส่วนของค่าใช้จ่ายในการจัดสร้างอาคาร ค่าวัสดุครุภัณฑ์ และค่าทรัพยากร รวมถึง ค่าจ้างบุคลากร และค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและบริการ เมื่อเริ่มดำเนินโครงการได้สักระยะ อาจมีศูนย์ เรียนรู้บางแห่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะหารายได้เพื่อเป็นค่าจ้างบุคลากร ค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมและ บริการ ตลอดจนค่าใช้จ่ายอื่นๆ โดยไม่ต้องอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานราชการ

2.2.5 ทรัพยากรสารสนเทศและความรู้

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีความแตกต่างจากโรงเรียนที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนที่แต่ละปีมี การเปลี่ยนแปลงน้อย แตกต่างจากศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่ต้องยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนตามความต้องการของ ชุมชนอยู่ตลอดเวลา

โดยทั่วไปแล้ว ทรัพยากรการเรียนรู้ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบไปด้วยสื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อมัลติมีเดีย โปสเตอร์และแผนภูมิ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หนังสือ โบชัวร์ แผ่นพับ เกมและ แบบทดสอบเกมเพื่อการศึกษา แผนที่ ลูกโลกหนังสือพิมพ์ และนิตยสาร เป็นต้น

2.3 หน้าที่หลักของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและเกี่ยวข้องกับการดำเนิน ชีวิตโดยยึดหลักชุมชนเป็นฐานรากและความยึดหลักความเป็นประชาธิปไตย (UNESCO, 1995) บริการ โดยทั่วไปของศูนย์เรียนรู้ชุมชนมี 4 ด้านตามบทบาทหน้าที่ของศูนย์ คือ บริการด้านการศึกษาและฝึกอบรม บริการเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ บริการพัฒนาชุมชน และบริการสร้างความร่วมมือและเครือข่าย

2.4 กระบวนการจัดการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนตามบทบาท หน้าที่ที่มึนั้น จะต้องมีการจัดทำโครงการและกิจกรรมต่างๆ โดยโครงการทั้งหมดในภาพรวมนั้น จะต้อง ครอบคลุมบทบาท หน้าที่ทั้งหมดของศูนย์ และมีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ในการดำเนินงานนั้น อาจไม่ครอบคลุมความต้องการทั้งหมดของชุมชน การจัดทำโครงการของศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีขั้นตอนการจัดทำ โครงการอยู่ 6 ขั้นตอน คือ กำหนดปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย กำหนดความต้องการเรียนรู้ กำหนดวัตถุประสงค์

ของโครงการ ลำดับ ความสำคัญของโครงการ จัดสรรทรัพยากรเพื่อดำเนินโครงการ ดำเนินโครงการและปรับปรุงโครงการ

2.5 การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน

การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนหลายประเภท มีการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานคุณลักษณะหรือข้อแนะนำที่ใช้ในการประเมินผลการดำเนินงาน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีการศึกษาเกณฑ์ต่างๆ 5 เกณฑ์ ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะศูนย์เรียนรู้ชุมชนที่มีประสิทธิภาพขององค์การยูเนสโก 2) มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนปี พ.ศ.2549 ของสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ 3) มาตรฐานศูนย์การเรียนรู้ชุมชนของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 4) ลักษณะศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสมบูรณ์แบบของกรมการพัฒนาชุมชนและ 5) ข้อเสนอแนะมาตรฐานศูนย์เรียนรู้ชุมชนของพัฒนาชุมชนจังหวัดจันทบุรี

3. แนวคิดการบริหารและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในประเทศและต่างประเทศ

3.1 การบริหารจัดการในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

การบริหารจัดการในด้านต่างๆ ของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบล มีแนวทางจัดการอยู่ 4 ด้าน ดังนี้

3.1.1 ด้านบุคลากร

การบริหารบุคลากร หรือปัจจุบันเรียกว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นศิลปะในการจัดการเกี่ยวกับตัวบุคคลในองค์การ โดยให้มีการใช้ทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด บรรลุตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) การวางแผนบุคลากร 2) การสรรหา 3) การพัฒนา 4) การธำรงรักษา 5) การประเมินบุคลากร (สมประสงค์ วทียเกียรติ 2545: 39)

3.1.2 ด้านงบประมาณ

การบริหารงบประมาณเป็นการดำเนินการเพื่อให้ได้เงินมาใช้จ่ายในการดำเนินการจัดการด้านค่าใช้จ่าย ตลอดจนควบคุมการดำเนินงานด้านงบประมาณให้เป็นไปตามระเบียบ กฎเกณฑ์ มาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดหา 3) การดำเนินการ 4) การควบคุมการดำเนินงาน (กิตติศักดิ์ รัตนฉายา 2545 : 119)

3.1.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่

การบริหารด้านวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ การจัดการให้ทุกอย่างขององค์การสามารถสนับสนุนการดำเนินการของบุคลากรได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการบริหารใหม่ที่มี

ประสิทธิภาพ และครอบคลุมถึงการกำหนดความต้องการ การจัดหา การแจกจ่าย การบำรุงรักษาและการจำหน่าย (บุญเลิศ ส่องสว่าง 2545: 77)

3.1.4 ด้านการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ เป็นการจัดการเพื่อดำเนินการขององค์การให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ขององค์การ ในที่นี้ เป็นการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน 2541 : 21) ประกอบด้วย

- 1) การวางแผนดำเนินการ
- 2) การจัดทำฐานข้อมูลพื้นฐาน
- 3) การจัดลำดับความสำคัญความต้องการการศึกษาของชุมชน
- 4) การบริหารและจัดกิจกรรมในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน
- 5) การกำกับดูแลและติดตามการดำเนินงาน
- 6) การประเมินผลการดำเนินงาน
- 7) การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงาน

3.2 การจัดองค์การและการจัดการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยการริเริ่มของกลุ่มชุมชนท้องถิ่น องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หน่วยงานผู้บริจาคภายนอกและองค์กรพัฒนาต่างๆ ในบางกรณี มีการจัดตั้งขึ้นจากการสนับสนุนของรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลของประเทศนั้นๆ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะได้รับการจัดการ การดูแลและการสนับสนุนงบประมาณภายใต้ความร่วมมือของท้องถิ่น หน่วยงานระดับชาติและหน่วยงานภายนอก อย่างไรก็ตาม รูปแบบการจัดองค์การและการจัดการมีความหลากหลายพอสมควร

สำหรับแนวทางการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในต่างประเทศ มีแนวทางการจัดการดังนี้ (UNESCO, 2554)

1. สาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมักจะได้รับ การริเริ่มและการสนับสนุนจากชุมชนท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนด้วยความร่วมมือของหน่วยงาน

การศึกษาวิจัยของสาธารณรัฐประชาชนบังกลาเทศ รายงานว่าในภาพรวม ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีปัญหาจากการขาดงบประมาณ บุคลากร และสื่อการเรียนรู้ และปัญหาเรื่องความร่วมมือที่เฉื่อยชา

ของคนในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญ คือ บุคลากรไม่เพียงพอ (มักจะเป็นการทำงานโดยบุคคลเพียงคนเดียว) ขาดประสิทธิภาพและทักษะที่จำเป็น วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ ขาดแคลนหนังสือและสื่อการอ่านต่าง ๆ ขาดแคลนงบประมาณ ไม่มีอาคารสถานที่ที่เหมาะสม กิจกรรมไม่น่าสนใจ และการจัดการที่ยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

2. สาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจะเน้นการริเริ่มใหม่ ๆ ของชุมชน การมีส่วนร่วมและการสนับสนุนของประชาชนระดับรากหญ้าในการจัดการดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และเพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนดำเนินการไปได้ รัฐบาลส่วนกลางและหน่วยงานการศึกษาออกโรงเรียนในท้องถิ่นจะรับผิดชอบในการสนับสนุนงบประมาณ รวมทั้งมีการติดตาม ประเมินผลกิจกรรมต่าง ๆ มีข้อสังเกตว่า งบประมาณของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประมาณครึ่งหนึ่งมาจากการจัดสรรงบประมาณของรัฐ งบประมาณส่วนอื่น ๆ จะมาจากการจัดตลาดนัด งานเทศกาลต่าง ๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมและกีฬา สถานที่ที่ใช้เป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (รวมถึงอาคารสื่อต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ) มักจะอยู่ในความรับผิดชอบของชุมชนและหน่วยงานศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

3. สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเริ่มก่อตั้งใน 4 จังหวัดทางภาคเหนือ จากการสนับสนุนของโครงการการศึกษาเพื่อปวงชนในเอเชียและแปซิฟิกของยูเนสโก เมื่อปี พ.ศ. 2541-2542 การศึกษาวิจัยได้วิเคราะห์ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สำคัญ 5 แห่ง และสรุปเกี่ยวกับสถานะการดำเนินงานตามที่ได้รับข้อมูลจากผู้อำนวยความสะดวก ผู้จัดการและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพบว่า การจัดให้มีคณะกรรมการของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและผู้จัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ทำให้การดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นระบบ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้รับงบประมาณบางส่วนจากรัฐบาลและมีการจัดหางบประมาณในท้องถิ่นมาเสริมบ้าง ถึงจะไม่มากนัก

4. สาธารณรัฐเลบานอน

องค์การพัฒนาเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับอาสาสมัครในชุมชนเป็นผู้ดูแลศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางแห่งมีผู้นำที่เข้มแข็ง แต่บางแห่งยังมีบุคลากรที่เข้ามาช่วยดำเนินงานไม่เพียงพอ

5. สหพันธ์สาธารณรัฐประชาธิปไตยเนปาล

มีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานที่และผู้สนับสนุนที่แตกต่างกัน มีการจัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อทำหน้าที่วางแผน ดำเนินการ และจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานการศึกษา และศึกษานอกโรงเรียนในท้องถิ่น ทั้งนี้ จะได้รับการสนับสนุนจากองค์การพัฒนาเอกชน ซึ่งมักจะได้รับงบประมาณในการดำเนินงานหรือการสนับสนุนจากหน่วยงานของสหประชาชาติและองค์การพัฒนาที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเรื่องของเด็ก สตรี กลุ่มด้อยโอกาสและสิทธิมนุษยชน

4. ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

1. ลักษณะที่ตั้งและอาณาเขต

องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา มีเนื้อที่ 53.376 ตารางกิโลเมตร หรือ 33,360 ไร่ ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอบางพลี ประมาณ 6 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อเทศบาลตำบลบางพลี และอบต.บางโฉลง อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ
- ทิศใต้ ติดต่อเทศบาลตำบลบางปู อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
- ทิศตะวันออก ติดต่ออบต.บางเสาธง กิ่ง อ.บางเสาธง และอบต.บางเพรียง อำเภอบางบ่อ จังหวัดสมุทรปราการ
- ทิศตะวันตก ติดต่ออบต.บางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และอบต.แพรกษาใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ

สภาพพื้นดินเป็นดินเหนียวอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก เลี้ยงปลาสดและเลี้ยงกุ้ง โดยแบ่งเป็น 2 เขต ตามลักษณะ อาชีพและชุมชน คือ

- เขตตอนเหนือของตำบล เป็นเขตชุมชนเมือง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีโรงงานอุตสาหกรรม บ้านจัดสรร และอาคารพาณิชย์
- เขตตอนใต้ของตำบล เป็นเขตเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสด เลี้ยงกุ้ง และทำสวนผลไม้

จำนวนหมู่บ้าน

องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา มีทั้งหมด 15 หมู่บ้าน โดยแบ่งเป็น

จำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตอบต. เต็มทั้งหมู่บ้าน มี 14 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14 และ 15

จำนวนหมู่บ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลบางส่วน มี 1 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 11

จำนวนประชากร

องค์การบริหารส่วนตำบลบางปลา มีประชากรทั้งสิ้น 30,751 คน แยกเป็นชายจำนวน 14,767 คน และหญิงจำนวน 15,984 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 575 คน/ตร.กม. มีรายละเอียดจำนวนประชากร ดังนี้ ** ข้อมูล ณ เดือนเมษายน 2552

ตำบล	หมู่บ้าน	จำนวน	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
			ชาย	หญิง	รวม	
บางปลา	1	104	204	209	413	312
	2	472	854	928	1,782	1,129
	3	2,722	2,396	2,673	5,069	3,010
	4	128	258	287	545	397
	5	144	320	328	648	491
	6	176	360	399	759	530
	7	355	621	588	1,209	890
	8	189	259	291	550	387
	9	1,846	2,221	2,375	4,596	2,987
	10	2,825	2,718	2,925	5,643	3,475
	11	3,406	3,055	3,430	6,485	3,917
	12	560	560	591	1,140	780
	13	171	350	352	702	485
	14	197	304	317	621	423
	15	149	287	291	578	401
รวม		13,344	14,767	15,984	30,751	19,614

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากร ต.บางปลา จ.สมุทรปราการ

ที่มา : <http://bangpla.go.th/>

2. ลักษณะทางสังคม

2.1 การศึกษา

- โรงเรียนระดับอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย (เอกชน) จำนวน 2 แห่ง
- โรงเรียนระดับอนุบาล – มัธยมศึกษาตอนปลาย (รัฐบาล) จำนวน 1 แห่ง
- โรงเรียนระดับอนุบาล – ประถมศึกษา (รัฐบาล) จำนวน 5 แห่ง
- ระดับอนุบาล (รัฐบาล) จำนวน 5 แห่ง
- ระดับอนุบาล (เอกชน) จำนวน 1 แห่ง
- ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน จำนวน 10 แห่ง
- ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 1 แห่ง

2.2 สถาบันและองค์กรทางศาสนา

- วัด/สำนักสงฆ์ จำนวน 2 แห่ง
- มัสยิด จำนวน 2 แห่ง

2.3 สาธารณสุข

- สถานีอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน จำนวน 2 แห่ง
- สถานพยาบาลเอกชน จำนวน 2 แห่ง
- ร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 9 แห่ง
- อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ จำนวน 100 %

2.4 ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จำนวน 1 แห่ง
- บ้อมตำรวจ จำนวน 1 แห่ง

3. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.1 อาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ รับจ้าง ค้าขาย ประกอบธุรกิจโรงงานและสถานประกอบการส่วนใหญ่อยู่ในชอยชนสิทธิ์ ชอยไกรศักดิ์ตาวัณน์ ชอยบางพลีซิดี้ และบริเวณริมถนนเทพารักษ์ทั้งสองฝั่ง ส่วนอาชีพทางด้านเกษตร เช่น เลี้ยงปลาอยู่ทางด้านทิศใต้ของตำบลซึ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม

3.2 กลุ่มอาชีพ

- กลุ่มสตรีพัฒนา นางวันเพ็ญ อินทร์พรหม ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า กล้วยคลุกเนย ขนมทองพับ ขนมกง
- กลุ่มสตรีคลองสี่ นางสุนี สุขมี ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า เมี่ยงพลาสติก ข้าวเกรียบพลาสติก พลาสติกเค็ม
- กลุ่มแม่บ้านคลองกู่พารา นางจำเนียร ไวย์ซาตา ประธานกลุ่ม อาชีพ นวดแผนไทย

- กลุ่มพัฒนาอาชีพคลองกุ่มพารา นางทรัพย์มณี จันทน์มัย ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า มะม่วงน้ำปลาหวาน น้ำดื่มสมุนไพร
- กลุ่มสตรีมุสลิม ม.10 นางเหรียญม หวังสระ ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า ข้าวหมกไก่ สร้อยคริสตัล
- กลุ่มแม่บ้านเก้าแสน นางพรพิศ ศรีสมวงษ์ ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า มะขามคลุก แหนมเห็ด ปลาไร้สับ ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเห็ด
- กลุ่มแม่บ้านบางกะสี นางอรุโณทัย ประเสริฐอาภา ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า มะตะบะ ข้าวเหนียวมะม่วง
- กลุ่มสตรี วากัฟ ม.10 นางลอมะ หะซัน ประธานกลุ่ม ผลิตสินค้า ขนมเบ็องญวน ขนมจีบ

3.3 หน่วยธุรกิจในพื้นที่ อบต.

- ปั้มน้ำมันและก๊าซ จำนวน 5 แห่ง
- สถานประกอบการ จำนวน 632 แห่ง
- อพาร์ทเมนต์และห้องเช่า จำนวน 150 แห่ง
- ร้านค้า จำนวน 133 แห่ง
- ตลาดสด จำนวน 1 แห่ง

4. ลักษณะโครงสร้างพื้นฐาน

4.1 การคมนาคมทางบก

- ถนนเทพารักษ์ กิโลเมตรที่ 14 – 19.6
- ถนนเลียบบคลองบางปลา ระยะทาง 6.30 กิโลเมตร เชื่อมระหว่างถนนเทพารักษ์กับถนนสุขุมวิท
- ถนนสุนทรวิภาคไปถนนตำหุ - แพรกษา
- ถนนบางโหลงไปออกถนนบางนาตราด
- ถนนซอยต่าง ๆ เช่น ถนนซอยสันตินคร

4.2 การโทรคมนาคม

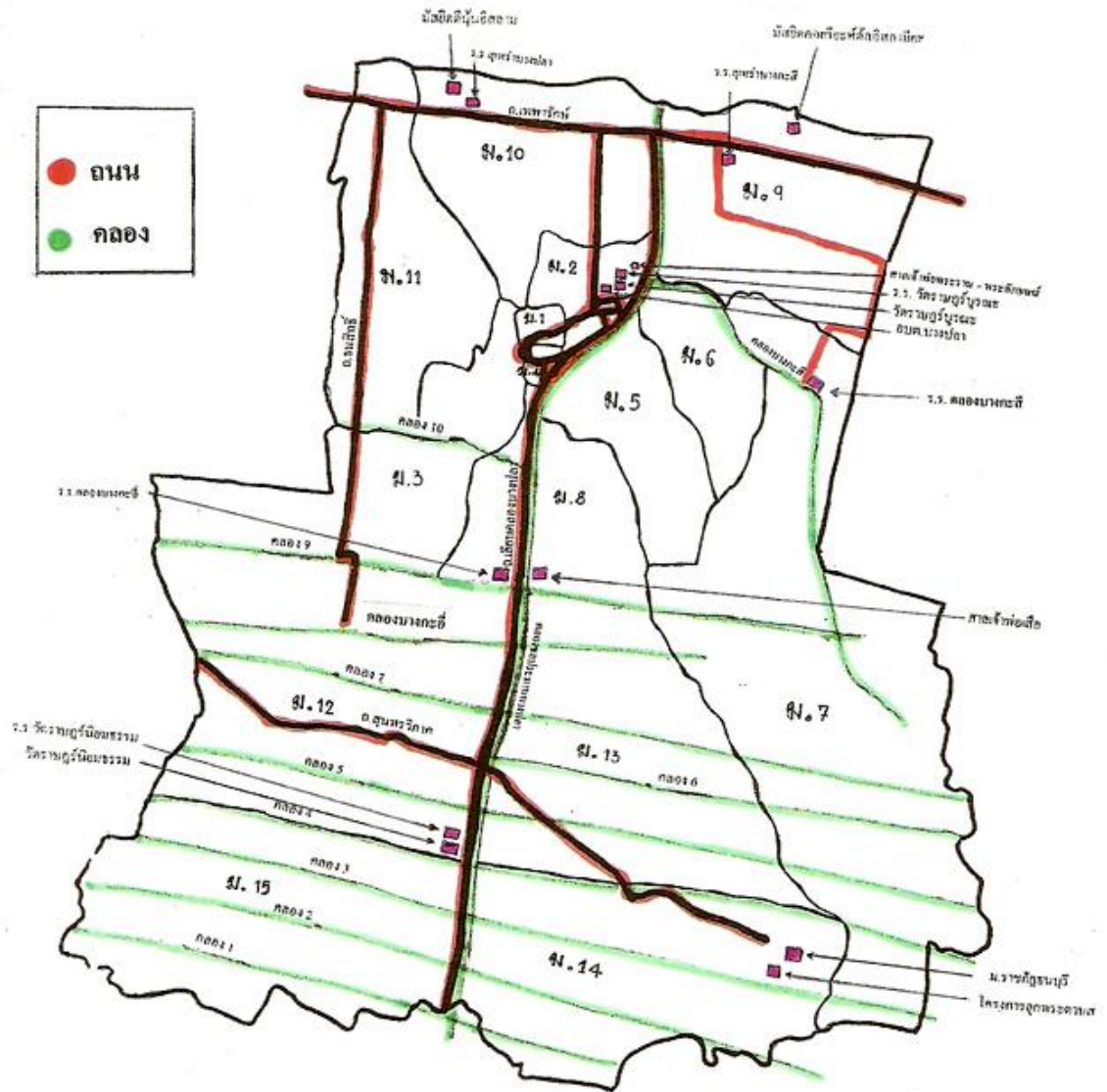
- สถานีไมโครเวฟบางพลี จำนวน 1 แห่ง
- มีโทรศัพท์สาธารณะใช้และโทรศัพท์ส่วนตัวใช้เป็นบางหมู่บ้าน ไม่ต้องใช้รหัสทางไกล

4.3 การไฟฟ้า

- มีไฟฟ้าใช้ทั้ง 15 หมู่บ้าน และทุกหลังคาเรือน
-

4.4 แผนที่ตำบลบางปลา

แผนที่โดยสังเขปตำบลบางปลา

ภาพที่ 1 แผนที่โดยสังเขปตำบลบางปลา

ที่มา : <http://bangpla.go.th/>

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อเสนอแนวทางการจัดศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เหมาะสม พบว่า มีเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จิรภัทร นวลละเอียด (2553) วิจัยเรื่อง แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชนมพื้นบ้านมลายูมุสลิมชุมชนย่านมัสยิด เทศบาลตำบลหนองจิก จังหวัดปัตตานี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชนมพื้นบ้านมลายูมุสลิมชุมชนย่านมัสยิด เทศบาลตำบลหนองจิก จังหวัดปัตตานี ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้และเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ควรดำเนินการประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการจัดการด้านต่าง ๆ ของศูนย์จัดทำโครงการเพื่อนำเสนอขอรับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ รวบรวมองค์ความรู้การทำขนมพื้นบ้านมลายูมุสลิมให้เป็นรูปธรรม และมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

ปัญญา จันทโคตร (2557) วิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบศูนย์เรียนรู้สำหรับประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนมี 7 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยผู้นำและคนในชุมชน 2) ปัจจัยบุคลากรและการได้รับการสนับสนุน 3) ปัจจัยคุณสมบัติและการสนับสนุนจากบุคลากร 4) ปัจจัยอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ 5) ปัจจัยโครงสร้างและการบริหาร 6) ทรัพยากรและสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ และ 7) กิจกรรมและการบริการ และตัวแบบศูนย์เรียนรู้สำหรับประเทศไทยประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) เป้าหมายของศูนย์เรียนรู้ชุมชน 2) หน้าที่หลักกลุ่มเป้าหมายและวิธีการจัดการเรียนรู้ 3) ทรัพยากรองค์การ และ 4) ปัจจัยสนับสนุน

นันทวัน เรืองอร่าม (2554) วิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนาจอมเทียน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนประกอบด้วย ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กลยุทธ์ บทบาทหน้าที่ กลุ่มเป้าหมายที่จะมาใช้บริการ การประกันคุณภาพ โครงสร้างการดำเนินงาน กระบวนการทำงาน และการติดตามและประเมินผล

สมพิศ เจริญทอง (2532 : บทคัดย่อ) ศึกษาความเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษานอกโรงเรียน เพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด พบว่าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานมีระดับความคิดเห็นต่อแนวทางการดำเนินงานอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงาน คือ บุคลากรมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะศูนย์ฯ ที่ตั้งใหม่ ตลอดจนขาดวิทยากรในสาขาวิชา ด้านงบประมาณมีปัญหาเรื่องระเบียบกฎเกณฑ์ฯ ซึ่งไม่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและค่าตอบแทนซึ่งมีระดับต่ำ ด้านวัสดุอุปกรณ์ มีปัญหาในเรื่องเก่า ล้าสมัย ชำรุด เครื่องมือยังไม่ทันต่อสภาพของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงและขาดข้อมูลที่ทันสมัย โดยเฉพาะข้อมูลด้านการตลาด

อชิรญาณม์ ยันตพร (2552) วิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดชลบุรี มีวัตถุประสงค์ ศึกษาการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบางขุนไทร เพื่อวางแผนทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนและใช้เป็นแนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ที่จะมีขึ้นในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้านเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนต้องไม่ขึ้นหรือสั่งการ ปัญหาที่พบ คือ การขาดเอกสารทางวิชาการต่าง ๆ ขาดการจัดกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างความสนใจ และยังไม่มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้บุคคลภายนอกมาใช้บริการ และขาดระบบการประเมินผล ศูนย์ควรมีแนวทางในการสร้างเอกสาร คู่มือความรู้ เพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ สร้างเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และพัฒนาระบบการประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์

อนงค์ ชูชัยมงคล (2554) วิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สำนักงานกศน. จังหวัดอุทัยธานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการและนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่า ครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในภาพรวม มีความต้องการพัฒนาด้านบริหารจัดการมากที่สุด ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ มีความต้องการพัฒนาในเรื่องการวางแผนและการจัดทำโครงการ การประเมินโครงการ งานธุรการ การเงินบัญชี และพัสดุ การจัดสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสื่อสารตามลำดับ

Robert Huggins & Hiro Izushi (2002) ได้ขยายความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการใช้อุปกรณ์สารสนเทศในเขตชนบท ได้นำเสนอตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จจากบริบทการเรียนรู้ในรูปแบบของคนชนบท จากโครงการต่างๆ ประกอบด้วย ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่ให้บริการประชาชนในด้านวัสดุอุปกรณ์ ช่วยลดข้อจำกัดในการเข้าถึงอุปกรณ์สารสนเทศของคนในชนบท มุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สร้างความเป็นเจ้าของให้กับคนในชุมชน เพื่อให้ทุกคนรู้สึกหวงแหนและดูแลอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพดีอยู่เสมอ และการให้บริการต้องไม่ถูกจำกัดด้วยพื้นที่ตั้ง ความสามารถในการให้บริการ และการสนับสนุนด้านงบประมาณ

Roberson และ Merriam (2005) ทำการศึกษากระบวนการเรียนรู้ในผู้สูงอายุ โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในเขตชนบท จำนวน 10 คน ที่มีความหลากหลายทางเพศ การศึกษา และการประกอบอาชีพ ผู้สูงอายุดังกล่าว มีอายุอยู่ในช่วง 75-87 ปี ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบกระบวนการในการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแรงจูงใจและผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียนรู้ การเข้าถึงทรัพยากร และความมุ่งมั่นตั้งใจในการเรียนรู้ ผลการศึกษาพบว่า ความเปลี่ยนแปลงในบั้นปลายชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเวลา ครอบครัว และความสูญเสีย เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ยิ่งไปกว่านั้น

การสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชน ยังเป็นสิ่งที่ส่งผลบวกให้กับสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้สูงอายุเหล่านี้อีกด้วย

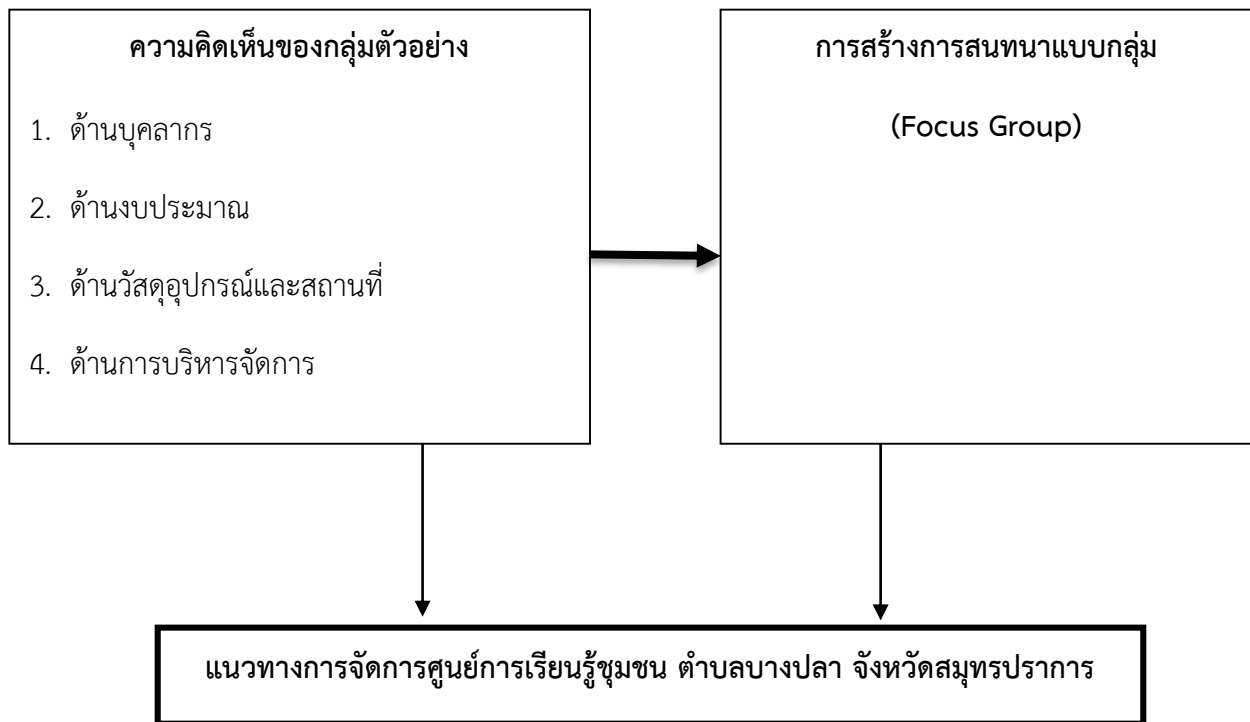
ตารางสรุปการทบทวนเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย

ชื่อเอกสาร/ผู้แต่ง	แหล่งวรรณกรรมที่ ทบทวน					หัวข้อที่ได้จากการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง					
	หนังสือ/ตำรา	งานวิจัย/วิทยานิพนธ์	วารสาร/บทความวิชาการ	ฐานข้อมูลออนไลน์	อินเทอร์เน็ต	สถานการณ์ปัญหาวิจัย	ทฤษฎีสนับสนุนตัวแปรต้น	ทฤษฎีสนับสนุนตัวแปรตาม	สนับสนุนการสร้างเครื่องมือ	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรตาม	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต้น
แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนพื้นบ้าน มลายูมุสลิมชุมชนย่านมัสยิด เทศบาลตำบล หนองจิก จังหวัดปัตตานี (จิรภัทร นวลละเอียด, 2553)		/				/	/	/			
การพัฒนาตัวแบบศูนย์เรียนรู้สำหรับประเทศ ไทย (ปัญญา จันทโคตร, 2557)		/				/		/	/		
การพัฒนารูปแบบศูนย์การเรียนรู้ชุมชนนาจอม เทียน (นันทวัน เรืองอร่าม, 2554)		/				/		/	/	/	
ความเห็นของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน เกี่ยวกับการดำเนินงานการศึกษาออกโรงเรียน เพื่อพัฒนาอาชีพของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน จังหวัด (สมพิศ เจริญทอง, 2532)		/							/	/	
การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนบางขุนไทร ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัด ชลบุรี (อชิรญาณ์ ยันตพร, 2552)		/				/	/	/	/	/	
การนำเสนอแนวทางการพัฒนาครูศูนย์การ เรียนรู้ชุมชนสำนักงานกศน. จังหวัดอุทัยธานี (อนงค์ ชูชัยมงคล, 2554)		/				/		/	/		

ชื่อเอกสาร/ผู้แต่ง	แหล่งวรรณกรรมที่ ทบทวน					หัวข้อที่ได้จากการทบทวน วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง					
	หนังสือ/ตำรา	งานวิจัย/วิทยานิพนธ์	วารสาร/บทความทางวิชาการ	ฐานข้อมูลออนไลน์	อินเทอร์เน็ต	สถานการณ์ปัญหาวิจัย	ทฤษฎีสนับสนุนตัวแปรต้น	ทฤษฎีสนับสนุนตัวแปรตาม	สนับสนุนการสร้างเครื่องมือ	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรตาม	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรต้น
Robert Huggins & Hiro Izushi (2002) ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการใช้อุปกรณ์สารสนเทศในเขตชนบท (Robert Huggins & Hiro Izushi, 2002)		/									
การศึกษากระบวนการเรียนรู้ในผู้สูงอายุ (Roberson และ Merriam, 2005)				/				/			

6. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

จากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาเป็นกรอบแนวคิด ประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุและอาคารสถานที่ และด้านการบริหารจัดการ ดังกรอบแนวคิด

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย